

ЦАГДАН ХОРИХ ТАСЛАН СЭРГИЙЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ АВАХАД АНХААРАХ АСУУДАЛ

MEASURES TO AVOID POLICE IMPRISONMENT SOME ISSUES TO CONSIDER WHEN PURCHASING

Д.Бат-Эрдэнэ
*ДХИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн процессын эрх зүйн
тэнхимийн багш, цагдаагийн ахмад*

Товч агуулга: Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтыг хангах, гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутай этгээдэд, ял оногдуулах, эрүүгийн процессын ажиллагааг хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу цаг алдалгүй явуулах, яллагдагчид цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг авах, уг арга хэмжээг авахад тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох, санал дүгнэлтийг дэвшүүлээ.

Abstract: To meet the objectives of criminal proceedings, to impose punishment on the person guilty of a crime, to conduct the criminal process without delay in accordance with the grounds and procedures stipulated by the law, to take preventive measures for the accused, and to take such measures. study the problem and put forward the opinion.

Түлхүүр үгс: Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ, сэжигтэн, яллагдагч, цагдан хорих, оргон зайлах, эрэн сурвалжлах ажиллагаа

Keywords: criminal procedure, preventive detention, suspect, accused, detention, fugitive, investigation

Оршил

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн зорилт нь гэмт хэргийг шуурхай бүрэн илрүүлэх, гэмт хэрэг үйлдсэн хүн хуулийн этгээдийг олж тогтоох, шударгаар ял оногдуулах, гэм буруугүй хэнийг ч гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцохгүй байх, хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдсөн эрхийг сэргээхэд оршино.

Эрүүгийн процессын ажиллагааг нэг талаас төрийг төлөөлж буй оролцогчид хэрэгжүүлдэг бөгөөд нөгөө талаас эрх ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээдүүд буюу хохирогч, сэжигтэн, яллагдагч оролцдог бөгөөд хуульд заасан үндэслэл журмын дагуу цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг мөрдөн байцаалтын шатанд хэрэгжүүлдэг онцгой албадлагын арга хэмжээний нэг юм.

Хуулийн алдаа хийдэл, практикт ажиллаж байгаа мөрдөгч, прокурорууд мөрдөн байцаалтын шатнаас оргон зайлсан яллагдагчийг шөнийн цагаар болон амралтын өдрүүдэд олж тогтоосон даруйд цагдан хорих талаар шүүгчийн захирамж гараагүй л бол яллагдагчийг хууль бусаар хорих, нөгөөтэйгүүр мөрдөгчийн амь нас, эрүүл мэндэд ноцтой хохирол учруулж болзошгүй байгаа учир тухайн сэдвийг хөндөх хэрэгцээ, шаардлага тулгарч байна.

Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний ойлголт

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургаадугаар зүйлийн 13 дэх хэсэгт “Хүн халдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй. Хуульд заасан үндэслэл журмаар гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжих, баривчлах, хорих, мөрдөн мөшгөх, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно”.¹⁰⁰

Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын фактад “Хүн бүр эрх чөлөөтэй байх болон халдашгүй дархан байх эрхтэй. Хэнийг ч дур мэдэн баривчилж

¹⁰⁰ Монгол улсын үндсэн хууль, 1992 он

буюу цагдан хорьж болохгүй. Хуулиар тогтоосон үндэслэл, журмаас бусад тохиолдолд хэнийг хорьж болохгүй.” ¹⁰¹

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх албадлагын арга хэмжээ гэдэгт уг ажиллагааг хэрэгжүүлэх явцад үүсэж болох бүх төрлийн сөрөг үйлдэл, үр дагаврыг даван туулах, таслан зогсоох, урьдчилан сэргийлэх, оролцогчдын үүрэг хариуцлага, зохистой зан үйлийг төлөвшүүлэхийн тулд хуулийн дагуу хэрэглэж буй бүх төрлийн албадлагын чанартай арга, хэрэгслийг ойлгоно.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны албадлагын арга хэмжээг баривчлах, таслан сэргийлэх, шалгаж шийдвэрлэх ажиллагааны бусад албадлагын арга хэмжээ гэсэн үндсэн 3 бүлэг хуваадаг.

Эдгээр албадлагын арга хэмжээ нь өөр хоорондоо ялгаатай хэдий ч, дараах нийтлэг шинжийг агуулна. Тухайлбал,

- Албадлагын
- Хувь хүний эрх, эрх чөлөө, ашиг сонирхлыг тодорхой хугацаагаар хязгаарлах,
- Зөвхөн төрийн эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны шийдвэрийг үндэслэсэн байх
- Зөвхөн хуулиар тогтоосон үндэслэл, журмын дагуу хэрэгжүүлэх
- Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны оролцогч талын зохистой зан үйлийг хангахад чиглэх
- Эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагааны зорилтыг хангахад чиглэх зэрэг болно. ¹⁰²

Таслан сэргийлэх арга хэмжээ гэдэг нь хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах эрх бүхий байгууллага болон шүүхээс дуудсан цагт хүрэлцэн ирэх нөхцөлийг хангах, хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагаанд саад учруулах, дахин гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэхээр хэрэглэж буй эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагааны албадлагын арга хэмжээний тогтолцоог ойлгоно.

Таслан сэргийлэх арга хэмжээг дотор нь нийтлэг ба тусгай шинжтэй гэж ялгана. Нийтлэг шинжтэй арга хэмжээ хэмжээнд:

- Хувийн баталгаа гаргах,
- Барьцаа авах,
- Хязгаарлалт тогтоох,
- Цагдан хорих,

Тусгай шинжтэй таслан сэргийлэх арга хэмжээнд

- Өсвөр насны сэжигтэн, яллагдагчийг хянан харгалзах,
- Цэргийн ангийн удирдлагын мэдэлд хянан харгалзуулахаар шилжүүлэх зэрэг болно. ¹⁰³

Цагдан хорих гэдэг нь мөрдөгчийн санал, прокурорын тогтоолыг үндэслэн яллагдагчийг шүүгчийн зөвшөөрөл хуульд заасан тодорхой хугацаагаар нийгмээс тусгаарлаж, эрх чөлөөг нь хязгаарлаж байгаа албадлагын арга хэмжээг хэлнэ. ¹⁰⁴

Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ нь яллагдагч, шүүгдэгчийн хувийн эрх, эрх чөлөөг ихээхэн хязгаарладаг тул түүнийг хэрэглэх тусгай нөхцөлийг хуулиар тогтоосон. Тухайлбал энэ арга хэмжээг зөвхөн шүүгчийн зөвшөөрлөөр авна. ¹⁰⁵

Шүүх дор дурдсан үндэслэлийн аль нэг нь байвал цагдан хорих шийдвэр гаргана. Үүнд:

1. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас оргон зайлахыг завдсан, оргон зайлсан,

¹⁰¹ Хүний эрх “Олон улсын гэрээ хэлэлцээрүүдийн эмхэтгэл” УБ., 1998. 12 дахь тал

¹⁰² Нямбаатар.Х. Оюунчимэг.Т.Эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагаа. УБ.,2020. 85 дахь тал

¹⁰³ Нямбаатар.Х. Оюунчимэг.Т.Эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагаа. УБ.,2020. 87 дахь тал

¹⁰⁴ Лхагварачаа.Б. Эрдэнэбаатар.П. Эрүүгийн процессын эрх зүй /Ерөнхий ба тусгай анги/. 2021. УБ.

¹⁰⁵ Нямбаатар.Х. Оюунчимэг.Т.Эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагаа. УБ.,2020. 89 дахь тал

2. Шүүгч, прокурор, мөрдөгч, хохирогч, гэрч, шинжээч, гэмт хэрэг хамтран үйлдсэн хүнийг дарамталсан, сүрдүүлсэн, эсхүл тэдгээрийн болон өөрийн амь нас, эрүүл мэндэд аюул учруулах үндэслэл бүхий баримт мэдээлэл байгаа,
3. Гэмт хэрэг дахин үйлдэх талаар үндэслэл бүхий баримт байгаа,
4. Урьд нь авсан таслан сэргийлэх арга хэмжээг зөрчсөн, шүүх прокурорын мэдэгдэх хуудсаар дуудахад хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй.

Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн хорих ялын доод хэмжээг 8 жил түүнээс дээш хугацаагаар оногдуулахаар заасан гэмт хэргийн яллагдагчийн хувийн байдал, үйлдэгдсэн гэмт хэргийн шинжийг харгалзан эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны зорилгод нийцүүлэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч болно.¹⁰⁶

Мөн манай улс цагдан хорих ажиллагаатай холбогдсон олон улсын дараах гэрээг соёрхон баталж, үндэсний хууль тогтоомжоо нийцүүлсэн.

-Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын пакт /1968 оны 01 сарын 05-ны өдөр гарын үсэг зурж, 1975 оны 11 сарын 18-ны өдөр соёрхон баталсан/

-Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенц /2000 оны 11 сарын 02-нд нэгдэн орсон/ тус тус болно.¹⁰⁷

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 47 дугаар зүйлийн 1-д “Шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.”

Шүүн таслах ажиллагааг гагцхүү үндсэн хуулийн дагуу байгуулагдсан шүүх хэрэгжүүлэх зарчим нь Үндсэн хуульд заасан “шударга шүүхээр шүүлгэх” хүний эрхээс үүдэлтэй. Эл эрх нь хүний эрх эрх чөлөө, нэр төр, хууль ёсны ашиг сонирхлыг шүүх эрх мэдлийн байгууллага, албан тушаалтны хууль бус ажиллагаанаас хамгаалах чухал хэрэгсэл юм.

Үндсэн хуулийн дагуу байгуулагдсан шүүх гэдэг нь тэгш эрх, шударга ёсыг үндсэн зарчмаа болгосон, хэрэг маргааныг хөтөлбөргүй тогтоогдсон нотлох баримт, мэтгэлцээний үр дүнд тулгуурлан шийдвэрлэх чадвартай шүүх юм.

Шүүх бүрэлдэхүүн бол эрүүгийн хэргийг талууд ба бусад оролцогчдын оролцоотойгоор цугларсан баримтад тулгуурлан шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэх онцгой эрхтэй шүүгч буюу шүүгчид юм.

33 дугаар зүйл. Шүүхийн бүрэн эрх

33.1.3 сэжигтэн яллагдагч, шүүгдэгчид баривчлах, цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах,¹⁰⁸

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.1-д Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас оргон зайлахыг завдсан, оргон зайлсан, гэдгийг үг зүй болон өгүүлбэр зүйн хувьд судлаачид өөрийн бүтээл туурвилдаа хэрхэн ямар байдлаар бичиж тайлбарласныг сийрүүлэе.

ЭХХШТХ-ийн 1.4 дүгээр зүйлийн 1.36-д “Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа” гэж” гэж заажээ. ¹⁰⁹

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу тасралтгүй явагдах үйл явц төдийгүй тодорхой зорилго, чиглэлтэй хэрэгжих процесс байна.

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь гэмт хэрэг гарсан талаарх хүн, албан тушаалтан, хуулийн этгээдээс гаргасан гомдол, мэдээллийг хүлээн авахаас эхэлж, шүүхийн шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноор дуусгавар болдог,

Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, прокурорын хяналт, шүүн таслах ажиллагаанаас зориуд зайлсхийсэн гэдэг нь оршин суугаа газраасаа гадагш явж болохгүй баталгаа авах, батлан даалтад өгөх, эд хөрөнгө барьцаалах, цэргийн ангийн

¹⁰⁶ Баярсайхан.Д. Эрүүгийн процессын эрх зүй.УБ.2020. 164 дэх тал

¹⁰⁷ Гантулга.Н. Хүний эрх ба хорих ял”.УБ.2015. 189 дэх тал

¹⁰⁸ Бат-Эрдэнэ.Б. Жанцан.С. Монгол улсын эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн тайлбар. УБ.2003.40 дэх тал

¹⁰⁹ Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль. УБ.2022. 117 дэх тал

удирдлагад хянан харгалзуулахаар өгөх зэрэг таслан сэргийлэх авагдсан сэжигтэн, яллагдагч хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт, шүүхээс оргон зайлах, хэрэг бүртгэгч, мөрдөн байцаагч, шүүхээс дуудсан цагт ирэхгүй байхыг хэлнэ.¹¹⁰

Оргон зайлж болох үндэслэлтэй гэдгийг тодорхой эрхэлсэн ажилгүй, эсхүл ажлаасаа гарсан, оршин суух тодорхой хаяггүй, буюу оршин суух газраа өөрчилсөн болохыг ойлгоно.¹¹¹

Яллагдагч хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтаас оргон зайлсан гэж яллагдагч зориуд санаатайгаар хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах байгууллагад ирэхгүй, оршин суугаа газраасаа зайлсхийж, хаа байгаа газар нь мэдэгдэхгүй байгааг хэлнэ.

Оршин суугаа тодорхой хаяггүй гэдэгт Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн тодорхой нэгжид харьяалагдсан тухай баримт байхгүй, тодорхой нэг газарт байнга оршин суудаггүй, хаана оршин суудаг нь тогтоогдохгүй байгаа байдлыг хамруулна.¹¹²

Шүүгч, прокурор, мөрдөгч, хохирогч, гэрч, шинжээч, гэмт хэрэг хамтран үйлдсэн хүнийг дарамталсан, сүрдүүлсэн, эсхүл тэдгээрийн болон өөрийн амь нас, эрүүл мэндэд аюул учруулах үндэслэл бүхий баримт, мэдээлэл байгаа гэх үндэслэлийг яллагдагчаас хэрхэн амь насанд аюул занал учруулж байгаа эсэх, биечлэн, утсан харилцаа, бичвэр цахим харилцаа, түүнийг хэрхэн яаж нотлох баримтаар тооцох, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шүүн таслах ажиллагааны тайлангаас үзэхэд Нийслэлийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхээс 25 удаагийн үйлдлээр дээрх үндэслэлээр цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан байна. Харин 72 удаа буюу нийт 30 цагдан хорьсон яллагдагчийн 30 орчим хувийг эзэлж байгаа нь энэ үндэслэлээр шүүхээс цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсаар байгааг харуулж байна.

-Гэмт хэрэг үйлдэж болзошгүй талаар үндэслэл бүхий баримт мэдээлэл байгаа гэдэг нь тухайн хэргийн яллагдагч нь өөр газар хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын гэмт хэрэгт шалгагдаж байгаа, энэ талаар хэрэг бүртгэлтийн хэрэг нээсэн, талаарх лавлагаа баримт, мөн өөрийнх нь өгсөн мэдүүлгэн нотлох баримтыг үндэслэж, шүүхээс цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авч байгаа талаар практик байгууллагын мөрдөгч нар энэ чиглэлийг баримталж цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ явуулж байна.

Гэмт хэрэг үйлдэж болох үндэслэлтэй гэдгийг гүйцэтгэх ажлын мэдээ, бусад гэмт хэрэгтнүүдтэй тогтоосон холбоо сүлбээ, үйлдсэн гэмт хэрэгтээ гэмшихгүй байгаа байдал, дахин гэмт хэрэгт холбогдсон, урьд өмнө нь ял шийтгэгдэж байсан сэргийг тогтоосон баримт сэлт, мэдээлэл байх гэдсэн утгаар ойлгож болох юм. Тухайлбал: хохирогч, бусад сэжигтэн, гэрч нарын мэдүүлэг, архивын лавлагаа, шийтгэх тогтоол г.м баримт бичигт тусгагдсан, тогтоол, захирамжид заагдсан, бодит үндэслэлтэй байна.¹¹³

Урьд авсан таслан сэргийлэх арга хэмжээг зөрчсөн, шүүх прокурорын мэдэгдэх хуудсаар дуудахад хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй гэх үндэслэлээр цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэл нь заавал мөрдөгч, прокурор, шүүхээс цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээнээс өөр таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан бөгөөд яллагдагч уг арга хэмжээг зөрчих үндэслэл бүхий нөхцөл байдал үүссэн, шүүх прокурорын мэдэгдэх хуудсаар дуудахад хүрэлцэн ирээгүй тохиолдолд цагдан хорих үндэслэл болдог.

Сэжигтнийг баривчлах арга хэмжээ: Монгол Улсын хэмжээнд 2023 оны эхний хагас жилд шүүх 167 сэжигтнийг баривчлах тухай материал хүлээн авснаас 152 сэжигтнийг буюу 91.01 хувьд нь баривчлах зөвшөөрөл олгож шийдвэрлэжээ.

¹¹⁰ Жанцан.С Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүй. УБ.,2013. 630 дэх тал

¹¹¹ Ганболд.Б. Эрүүгийн байцаан шийтгэх эрх зүй УБ.2008. 326 дэх тал

¹¹² Бат-Эрдэнэ.Б. Жанцан.С. Монгол Улсын Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн тайлбар. УБ.2003.273 дэх тал

¹¹³ Ганболд.Б. Эрүүгийн байцаан шийтгэх эрх зүй. УБ., 2008. 326 дэх тал

Баривчлах зөвшөөрөл олгосон нийт 152 хүний 72 буюу 47.4 хувийг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.4 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан үндэслэлээр, 80 буюу 52.6 хувийг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 31.5 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан үндэслэлээр тус тус олгосон байна.

Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ

Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 14.1, 14.9 дүгээр зүйлд зааснаар 2023 оны эхний хагас жилд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авхуулахтай холбоотой давхардсан тоогоор 2221 материал хүлээн авснаас шүүхээс 723 хүнийг цагдан хорих зөвшөөрөл олгож, 177 хүнийг цагдан хорихоос татгалзаж, 1321 хүний цагдан хорих хугацааг сунгаж, 129 хүнд авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг өөрчилж, 14 хүнд авсан цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг хүчингүй болгож тус тус шийдвэрлэсэн байна. 115 хүнд шүүхийн шатанд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан байна.¹¹⁴

Англи Улсад прокурорын институт байхгүй учир цагдаагийн оролцоотой хийгдэх эрүүгийн процессын чиг үүрэг нилээд өвөрмөц бөгөөд өргөн хүрээнд хэрэгждэг. Цагдаагийн эрх бүхий албан тушаалтан 24 цаг хүртэл баривчлах эрхтэй бөгөөд тухайн хэрэгт холбогдсон этгээдийг цаашид үргэлжлүүлэн саатуулах шаардлагатай гэж үзвэл нийтдээ 96 цаг хүртэл баривчлах арга хэмжээ авна.

Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Эрүүгийн процессын хуулийн 70 дугаар зүйлд дараахь үндэслэл бий болсон тохиолдолд

- Тодорхой оршин суух хаяггүй бөгөөд оргон зайлахыг оролдсон,
- Зориуд санаатай худал мэдүүлэг өгөхийг завдсан буюу худал мэдүүлсэн,
- Нотлох баримтыг устгасан буюу устгахыг оролдсон,

Цагдаагийн бүрэн эрхийн дагуух цагдан хорих арга хэмжээ нь 10 хоног байх бөгөөд түүнийг мөн хугацаагаар дахин сунгаж, шаардлагатай үед 30 хүртэл хоногоор нэмж сунгана.

Франц Улсын Эрүүгийн процессын хуулийн 52 дугаар зүйлд Эрүүгийн гэмт хэрэгт сэжиглэгдэн шалгагдаж буй хүнийг хэн гэдгийг нь олж тогтоох, биеийн байцаалтын мэдээллийн үнэн зөв байдлыг нягтлан тогтоох шаардлагаар 4 цаг хүртэл хугацаанд баривчлах арга хэмжээ авна.

Цагдаагийн офицер, комиссар зэрэг мөрдөлт явуулах эрх бүхий албан тушаалтан уг арга хэмжээг авах эрхтэй бөгөөд түүнээс дээш болон 24 цаг хүртэл баривчлах тохиолдолд прокурорын зөвшөөрөлтэйгээр түүний хяналтанд хэрэгжинэ.

Мөрдөн мөшгих ажиллагааг үүсгэсэн тохиолдолд 48 цаг хүртэл хугацаатайгаар баривчлах арга хэмжээ авч болно. Зохион байгуулалттай үйлдэгдсэн гэмт хэргийн хувьд 96 цаг хүртэл сунгаж баривчлах арга хэмжээ авч болно.¹¹⁵

1. Та мөрдөн шалгах байгууллагад ямар ажил албан тушаалд ажиллаж байна вэ?

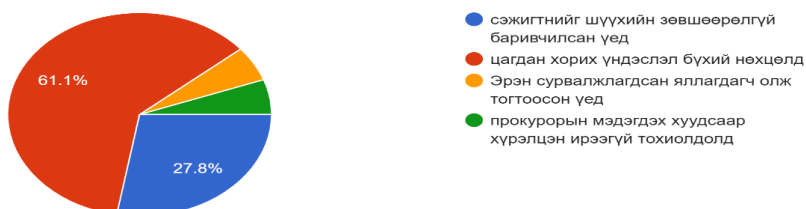
18 responses

¹¹⁴ Монгол Улсын шүүхийн 2023 оны эхний хагас жилийн шүүн таслах ажиллагааны нэгдсэн дүн мэдээ

¹¹⁵ Баярсайхан.Д "Гадаад орнуудын эрүүгийн процесс", УБ., 2015. 127 дахь тал

2. Та цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах саналыг прокурорт хүргүүлдэг вэ?
18 responses

3. Та мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулахдаа ЭХХШТХ-ийн 14.9 зүйлийн 1.1-1.4, дэх заасан үндэслэлээс алийг сонгож цагдан хорих таслан ...гийлэх арга хэмжээ авахыг санал гаргадаг вэ?
18 responses

4. Мөрдөн байцаалтын шатнаас оргон зайлсан яллагдагчийг шөнийн цагаар болон амралтын өдрөөр олж тогтоосон тохиолдолд ямар арга хэмжээ авдаг вэ?
18 responses

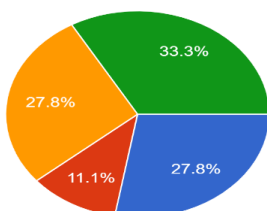

5. Эрэн сурвалжлагдаж байсан яллагдагчийг ажлын байранд харж хонох, түүнийг шүүгчийн захирамж гарах хүртэлх хугацаанд ямар нэгэн эрсдэл учирч байсан уу?
18 responses

6. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахад танд ямар бэрхшээл тулгарч байна вэ?

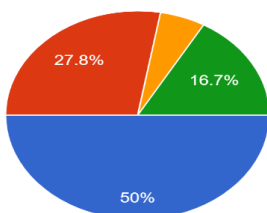
18 responses

- Хуульд заасан үндэслэл, журам нь цөөхөн санагддаг.
- зарим тохиолдолд яллагдагч нарыг өмгөөлөгчөөр хангах асуудал хэцүү байдаг
- прокурор, шүүхийн цагийн хуваарь төвөгтэй байдаг
- хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хэрэгцээ шаардлага тулгарч байна.

7. Оргон зайлсан, эрэн сурвалжлагдаж байгаа яллагдагчийг олж тогтоосон даруйд хийгдэх арга хэмжээ ямар байвал боломжтой гэж үзэж байна вэ?

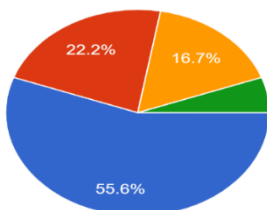
18 responses

- Шууд л цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг авах
- амралтын өдөр прокурор, шүүхийг тойргийн журмаар ажиллуулах,
- ажлын өдрүүдийн цагдан хорионы шүүхийн шүүгчийн цагийн хуваарийг 22 цаг болгох
- шүүх, прокурор, мөрдөгчийн хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх.

8. цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахад өмгөөлөгч, прокурор, шүүхийн оролцоо мөрдөгчид хүндрэл учруулдаг уу?

18 responses

- яллагдагчийг хариуцах / мөрдөгчид даалгах/
- төлбөрийн чадваргүй яллагдагчид өмгөөлөгч сонгох асуудал
- шүүхийн бие даасан, хараат байдал нь уг арга хэмжээг удаашруулах
- ажлын ачаалал ихтэй байдгаас шалтгаалдаг.

9. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээний талаар тулгамдаж буй асуудлын талаар саналаа үлдээнэ үү.

- Прокурорын зөвшөөрлөөр баривчлах 2-3 хоног
- Амралтын өдөр тул мөрдөгчид саад ихтэй
- Хуульд заасан үндэслэл байсан хэдий ч хүний эрхийг дээдэлж байна гэж цагдан хорьдоггүй, мөн хуулийг нэг мөр ойлгож хэрэглэж чадахгүй байна. Иймээс дагнасан шүүгчтэй болж шаардлагатай бүх тохиолдолд мэдээлэл солилцсон шийдвэрлэдэг байх,
- ЭХХШТХ-н 14.9 дүгээр зүйл нь одоогийн нийгмийн нөхцөл байдалд уялдахгүй байгаа нь
- Үндэслэл байгаа тохиолдолд мөрдөгч заавал шүүх прокурорын зөвшөөрөлгүй цагдан хорих хэрэгтэй

- Хөнгөн хэрэг дээр оргон зугтсан ч хорьдоггүй. Хөнгөн хэрэг үйлдсэн мөртлөө Мөрдөн шалгах ажиллагаанд санаатайгаар саад учруулдаг тохиолдол их байна. Угаасаа Хөнгөн хэрэгт хорьж шалгана гэж байхгүй гээд дураараа алга болдог, санаатайгаар хайхрамжгүй ханддаг. Энэ нь мөрдөн шалгах ажиллагааг удаашруулдаг, хүчгүй болгодог.
- Шөнийн цагаар олж авчирсан тохиолдолд шуурхай таслан сэргийлэх арга хэмжээг өөрчилдөг болох, хөнгөн хэрэгт цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авдаг байх хуулийн зохицуулалт хийх.
- Хүндрэлгүй шууд хоридог байх, нэг хүн хорих гэж мөрдөгч бараг ядаргааны стресс орж байна, тэрний оронд хориогүй байсан нь бидэнд амар байна ядаргаанд орж биегүй болж байснаас орговол оргоно л биз
- Амралтын өдрүүд буюу 5 дахь хагас сайн бүтэн сайнд шүүхийн зөвшөөрөлгүй баривчлахад хүндрэлтэй байдаг.
- Хойшлуулшгүй тохиолдолд 48 цаг саатуулахад 102-ын прокурорт танилцуулах нь хэцүү хүндрэлтэй байдаг. Мөн цагдан хорих шүүгчийн захирамж гарсан байхад 461 дүгээр ангид биеийн байдал өвддөг үзүүлж эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ үзүүл, үгүй бол авахгүй гэж хүндрэл учруулдаг, бөөстэй байна авахгүй гэх мэт

Дүгнэлт

Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ нь хүний халдашгүй чөлөөтэй байх эрхэнд халддаг хэдий ч гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах, хуулиар хүлээсэн үүргийг хэрэгжүүлэх, яллагдагчийг дахин гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчид учруулсан хохирлыг хэр хэмжээг багасгах, мөрдөн байцаалтын шатнаас оргон зайлах боломжийг хязгаарлах, хүний эрх хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалахаас гадна нөгөө талаас эрүүгийн процессын ажиллагааг хэрэгжүүлэгч оролцогч мөрдөгчийн аюулгүй байдлыг хангах, ажил хийх нөхцөлийг нь бүрдүүлэх, эрх ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн этгээдийн амь нас эрүүл, мэндийг хамгаалах, прокурор, шүүх нь цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг цаг алдалгүй, шуурхай бүрэн бодитой явуулах нөхцөл боломжийг бүрдүүлж өгөх хэрэгцээ, шаардлагатай байна.

Санал

- Практик байгууллагын мөрдөгч нарт тулгарч буй хүндрэл бэрхшээл мөрдөн байцаалтын шатанд хувийн баталгаа авах таслан сэргийлэх арга хэмжээ авагдсан яллагдагч нь эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанаас оргон зайлж, улмаар эрэн сурвалжлах ажиллагаа явуулж, амралтын өдөр болон ажлын бус шөнийн цагаар олж тогтооход түүнийг шууд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах боломжгүй тохиолдолд мөрдөгч нар тухайн хэргийн яллагдагчийг өрөөндөө хонуулж өөрийн болон бусдын амь насанд халдах эрсдэл үүсгэх нэг шалтгаан болж байгаа бөгөөд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 13.9 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан “Хууль бусаар баривчлах саатуулах” гэмт хэрэгт холбогдон шалгагдах боломжтой нөхцөл байдал үүсч байна.
- Шүүхээс цагдан сэргийлэх таслан сэргийлэх арга хэмжээ авахдаа хэрэг бүртгэлтийн хэргийн шатанд оргон зайлсан үндэслэл байсан бол түүнийг харгалзан үзэх, өөрөөр хэлбэл Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа гэдэг нь “хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт явуулах, түүнд прокурор хяналт тавих, яллагдагчийг шүүхэд шилжүүлэх, эрүүгийн хэргийг анхан шатны, давж заалдах, хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэх ажиллагааг” хэлнэ гэж заасан нь мөрдөн байцаалтын аль ч үе шатанд оргон зайлсан үндэслэл тогтоогдсон даруйд хэрэг бүртгэлтийн хэргийн шатанд дээрх үндэслэл байсан уу үгүй юу гэдгийг давхар тогтоогдох шаардлагатай гэсэн үг.

- Эрүүгийн процессын ажиллагааг хэрэгжүүлэгч оролцогч буюу мөрдөгч, прокурор, шүүгч, субъектүүдийн үйлдэл оролцоо, ажил үүргийн хуваарийг жигд тэнцвэртэй болгох, өөрөөр хэлбэл оргон зайлсан яллагдагчийг олж тогтоосон даруйд харьяалах газрын шүүх, шүүгч нь тойргийн журмаар ажиллаж, цагдан хорих асуудлыг нэн даруй шийдвэрлэх нь эрүүгийн процессын ажиллагааны зорилтыг хангаж, хүний эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах механизм болох юм.
- ЭХХШТХ-ийн 5.3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1.4 дэх хэсэг Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид бүх насаар нь хорих ял оногдуулж болох гэмт хэрэгт заавал өмгөөлөгч оролцуулах тохиолдолд төлбөрийн чадваргүй яллагдагчийн хувьд томилолтын өмгөөлөгч сонгох авах хэрэгцээтэй үед цаг хугацаа алддаг, бөгөөд цагдан хорих шүүх хуралдааны явцад өмгөөлөгч оролцуулж явуулах нь хуулийн заалтыг нэг мөр хэрэглэх, яллагдагчийн эрх зүйн байдлыг дээрдүүлж, цагдан хорих шүүх хурал явуулахад шүүхийн шатанд өмгөөлөгч сонгон авах боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх.
- Мөрдөгч нараас судалгаа авсан дүнгээс үзэхэд мөрдөн байцаалтын шатнаас оргон зайлсан яллагдагчийг амралтын өдөр болон ажлын бус цагаар олж тогтоосон даруйд “мөрдөгч өөрөө ажлын байран дээрээ яллагдагчийг хариуцан хонодог” гэж судалгаанд оролцогчдын 88.9 хувь нь үзсэн байгаа нь мөрдөгчид эрсдэл учрах аюул занал байгааг харуулж байна.

Ашигласан материал

1. Сурах бичиг, гарын авлага

- Жанцан.С. “Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүй”. УБ.2013
- Ганболд.Б. “Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх эрх зүй”. УБ., 2017.
- Нямбаатар.Х. Оюунчимэг.Т.”Эрүүгийн хэрэг шалгаж шийдвэрлэх ажиллагаа”
- Лхагварагчаа.Б, Эрдэнэбаатар.П нар. “Эрүүгийн процессын эрх зүй”. /сурах бичиг/. УБ., 2021.
- Гантулга.Н. “Хүний эрх ба хорих ял”. УБ., 2008
- Бат-Эрдэнэ.Б. Жанцан.С. “Монгол Улсын Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн тайлбар”. УБ., 2002

2. Цахим эх сурвалж

<https://mongoltoli.mn>

<https://shuukh.mn>